

RO

Prevent and combat violence against children, young people and women and to protect victims and groups at risk

[GR] hellenic

COUNTRY REPORT GREECE

DAPHNE PROJECT JUST/2009/DAP3/AG/1235

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

IMPRINT

Copyright SUNIA GEEL project consortium © 2013
Daphne Project JUST/2009/DAP3/AG/1235
Project workstream 1

SUNIA GEEL – Prevent and combat violence
against children, young people and women and to
protect victims and groups at risk

For further informations please visit:
www.suniageel.eu

PROJECT- COORDINATOR

Exchange House
National Travellers Service
Great Strand Street 61
Dublin 1, Ireland
www.exchangehouse.ie
info@www.exchangehouse.ie

WS 1 – Έκθεση της Ελλάδας

Πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των παιδιών, των εφήβων και των γυναικών. Προστασία θυμάτων και ομάδων υψηλού κινδύνου.

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
1. Νομικό πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα	4
2. Πολιτικό πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα	10
3. Κοινωνικό πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα	17
4. Αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα	20
5. Θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα	24
Βιβλιογραφία	29

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Εισαγωγή

Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο, υπάρχει έντονη δημόσια ευαισθητοποίηση σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα -95% του γενικού πληθυσμού γνωρίζει για την ενδοοικογενειακή βία (Ευρωβαρόμετρο, 2010). Επίσης καταγράφεται αύξηση της πληροφόρησης ως προς το συγκεκριμένο θέμα, που προέρχεται από το φιλικό και ευρύτερα κοινωνικό περιβάλλον. Ωστόσο, τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δεν απευθύνονται συχνά στις κοινωνικές υπηρεσίες (Κ.Ε.Θ.Ι., 2003), γεγονός που αποδεικνύει ότι στην ελληνική κοινωνία η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί ισχυρό κοινωνικό ταμπού, με βαθιές ρίζες στην ελληνική παραδοσιακή, πατριαρχική δομή (Κ.Ε.Θ.Ι., 2003).

Από κοινωνικοπολιτική και ιστορική άποψη, η ενδοοικογενειακή βία τέθηκε ως ζήτημα στην Ελλάδα μετά την πολιτική αλλαγή του 1975, δηλαδή αμέσως μετά την πτώση της δικτατορίας. Την εποχή εκείνη, σχηματίστηκαν ανεξάρτητα γυναικεία κινήματα με φεμινιστικές αντιλήψεις (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ Α.Ε.).

Το Σύνταγμα του 1975 καθιέρωσε ίσα δικαιώματα για τις γυναίκες και τους άντρες στην Ελλάδα, γεγονός που οδήγησε στην τροποποίηση του ελληνικού οικογενειακού δικαίου (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002). Ο αναθεωρημένος νόμος κατήργησε την πατριαρχική οικογένεια και το παραδοσιακό «θεσμό» της προίκας (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002). Επιπρόσθετα, ορίστηκαν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις και στους δυο συζύγους σε όλες τις πτυχές της οικογενειακής ζωής (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002).

Από τότε, πολλά από τα αιτήματα του γυναικείου κινήματος επετεύχθησαν. Επίσης, άρχισαν να αλλάζουν οι πολιτισμικές αξίες ως προς τη θέση των γυναικών στην ελληνική κοινωνία, ακολουθώντας τα δυτικά πρότυπα. Παρά ταύτα, η ενδοοικογενειακή βία, αποκαλούμενη και ως «κρυφή βία», ήταν και παραμένει μια σιωπηρή πτυχή στην καθημερινή ζωή πολλών γυναικών (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ Α.Ε.).

Η αξιολόγηση του φαινομένου οικογενειακής βίας στην Ελλάδα αποδεικνύεται ένα σύνθετο έργο. Η κύρια δυσκολία αφορά στη συλλογή στοιχείων σχετικά με το θέμα, καθώς δεν υπάρχει συνέπεια στη συλλογή δεδομένων από τους φορείς που χειρίζονται το ζήτημα.

Εκτός αυτού, η ενδοοικογενειακή βία εναντίων των γυναικών στην Ελλάδα αποτελεί ακόμα ένα κοινωνικό ταμπού, ανεξάρτητα από την εξέλιξη του κοινωνικού ρόλου των Ελληνίδων. Επομένως, η ενδοοικογενειακή βία δεν αναφέρεται συχνά, δεδομένου ότι στην ελληνική κοινωνία οι κοινωνικές δομές και αξίες υποστηρίζουν το ρόλο του άνδρα ως «ηγέτη» της οικογένειας, με δύναμη, η οποία δεν μπορεί να αμφισβητηθεί (Chatzifotiou & Dobash, 2001, σελ. 1024-1051). Παρότι οι Έλληνες θεωρούνται αυταρχικοί, δεν αντιμετωπίζονται ως βίαιοι από τις συζύγους τους. Οι Ελληνίδες, ως σύζυγοι, είναι αρκετά ανεκτικές και δεν καταγγέλλουν τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας εις βάρος τους (Σπινέλλη, 1997).

Daphne Project

JUST/2009/DAP3/AG/1235

“Sunia Geel”

Παράλληλα, οι κοινωνικές και νομικές υπηρεσίες ανέκαθεν απέφευγαν εμπλοκή στο ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας καθώς την αντιλαμβάνονται ως προσωπικό θέμα του καθενός. Μάλιστα, έχει υποστηριχτεί ότι με τη στάση αυτή έχουν συμβάλει στη συντήρηση των παραδοσιακών οικογενειακών δομών, όπως περιγράφηκαν παραπάνω (Chatzifotiou & Dobash, 2001, σελ. 1024-1051).

Επίσης, η ραγδαία αύξηση των μεταναστών στην Ελλάδα, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, έχει επηρεάσει το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας, δεδομένου ότι οι κοινωνικές υπηρεσίες βρίσκονται αντιμέτωπες με τον αυξανόμενο αριθμό μεταναστριών θυμάτων.

Το νομικό, πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα καθώς και οι μορφές παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα περιγράφονται αναλυτικά στα επόμενα κεφάλαια της παρούσας έκθεσης.

1. Νομικό Πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Νομικό πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Το 1986, η Γενική Γραμματεία Ισότητας έθεσε, για πρώτη φορά, το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας υπό συζήτηση σε κυβερνητικό επίπεδο. Συγκεκριμένα αιτήθηκε τη σύσταση μιας ομάδας γυναικών επιστημόνων προκειμένου να εργαστεί στην αναθεώρηση των τρόπων και των τεχνικών προσέγγισης του ζητήματος από μια γυναικεία σκοπιά, καθώς επίσης και να προτείνει νέες «μεθόδους» επίσημης παρέμβασης για την αντιμετώπιση του φαινομένου (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ Α.Ε.).

Έτσι, το 1993 δημιουργείται Ξενώνας φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών και των παιδιών τους, σε συνεργασία με το Δήμο Αθηναίων (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ Α.Ε.). Μερικά έτη αργότερα, το 1998, ιδρύεται, στην Αθήνα, το Κέντρο Κακοποιημένων Γυναικών από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ Α.Ε.).

Η ευαισθητοποίηση του ελληνικού κράτους ως προς το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας, με πολλαπλές πρωτοβουλίες της Γενικής Γραμματείας Ισότητας συνεχίστηκε. Το 1999 διαμορφώνεται διυπουργική ομάδα εργασίας, προκειμένου να διαμορφωθεί και να τεθεί σε ισχύ η απαγόρευση της βίας κατά των γυναικών. Η συγκεκριμένη ομάδα εργασίας λειτούργησε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και του Υπουργείου Υγείας. Εκπρόσωποι του Ερευνητικού Κέντρου για Θέματα Ισότητας καθώς επίσης και επαγγελματίες από την ακαδημαϊκή κοινότητα και το κίνημα των γυναικών συμμετείχαν στη συγκεκριμένη ομάδα εργασίας (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002).

Στην Ελλάδα, έως το 2006, δεν υπήρχε στον ποινικό κώδικα ακριβής όρος της ενδοοικογενειακής βίας. Η ενδοοικογενειακή βία ενσωματωνόταν στα εγκλήματα βίας κατά ενός προσώπου (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002).

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Επιπλέον, ενώ η ενδοοικογενειακή βία ήταν αρκετά διαδεδομένη στην Ελλάδα ως κοινωνικό πρόβλημα, δεν υπήρχε αντίστοιχη νομοθεσία για την υποστήριξη των γυναικών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002). Τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας αναγνωρίζονταν ως παραβίαση της αρχής της ισότητας, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 2 του ελληνικού Συντάγματος.

Γενικότερα η ενδοοικογενειακή βία εξεταζόταν συνήθως υπό τους ευρείς όρους του αστικού και ποινικού δικαίου. Έτσι μπορούσαν να παρθούν νομικά μέτρα ενάντια στην ενδοοικογενειακή βία, εάν η γυναίκα-θύμα αποφάσιζε να απαγγείλει κατηγορία για σωματική βλάβη, όπως προβλέπεται από τα άρθρα 308, 308Α, 309, 310 του ελληνικού ποινικού κώδικα (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002). Ωστόσο, το έγκλημα της σωματικής βλάβης λόγω ενδοοικογενειακής βίας δεν μπορούσε να εκδιωχτεί αυτεπαγγέλτως (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002).

Το νομικό καθεστώς αλλάζει το καλοκαίρι του 2006 μετά την έγκριση ειδικού νόμου για την ενδοοικογενειακή βία (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ Α.Ε.). Ο νόμος περιλαμβάνει τον ορισμό της ενδοοικογενειακής βίας, διακρίνει την ενδοοικογενειακή βία ως ιδιαίτερο έγκλημα και θέτει συγκεκριμένες ποινικές ρήτρες. Επιπλέον, προβλέπει την αποχώρηση του βίαιου συζύγου από την οικογένεια και την αναγκαία ηθική και υλική υποστήριξη του θύματος από τις κοινωνικές δομές, που έχουν δημιουργηθεί για τον ιδιαίτερο αυτό σκοπό (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ Α.Ε.).

Η ενδοοικογενειακή βία ορίζεται ως έγκλημα εναντίον ενός μέλους της οικογένειας, σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του νόμου και τα άρθρα 299 και 311 του ποινικού κώδικα (νόμος 3500, άρθρο 1, 2006). Η οικογένεια ορίζεται ως η κοινότητα που αποτελείται από συζύγους, γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού, εξ αίματος ή εξ αχιστείας, και τα υιοθετημένα παιδιά τους (νόμος 3500, άρθρο 1, 2006). Επιπλέον στον ορισμό της οικογένειας ο ελληνικός νόμος περιλαμβάνει τα μέλη με τέταρτο βαθμό συγγένειας καθώς επίσης και τα δευτερεύοντα μέλη που διαβιώνουν με την οικογένεια (νόμος 3500, άρθρο 1, 2006).

Τύποι/μορφές βίας

Ο όρος «βία» αναφέρεται σε οποιαδήποτε φυσική, λεκτική και ψυχολογική ή συναισθηματική βία, εξαναγκασμό, και παραμέληση ανεξάρτητα από το εάν η χρήση της επαναλαμβάνεται ή εμφανίζεται μόνο μια φορά (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας-ΚΕΘΙ, 2003).

- I. Η *φυσική βία* παρουσιάζει διακυμάνσεις, από ένα χαστούκι έως μια σοβαρή σωματική βλάβη, που μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε εκ προθέσεως ανθρωποκτονία. (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας-ΚΕΘΙ, 2003). Με άλλα λόγια, ως φυσική βία ορίζεται η οποιαδήποτε πιθανή δράση, η οποία θέτει σε κίνδυνο τη φυσική ακεραιότητα, τη ζωή και την υγεία ενός ατόμου, με τη χρήση ορισμένων αντικειμένων, όπως μαχαίρια, πέτρες και άλλα (Μπακογιώργος, 2006).

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

- II. Η *ψυχολογική βία* κυμαίνεται από την ταπείνωση ως τη σοβαρή ψυχολογική ζημία, που μπορεί να αποβεί βλαπτική για την κοινωνικότητα του θύματος (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας-ΚΕΘΙ, 2003).
- III. Η *λεκτική βία* συσχετίζεται άμεσα με την ψυχολογική βία και περιέχει ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών όπως φωνές, προσβολή με λεκτικές απειλές, λεκτική ταπείνωση καθώς επίσης και τρομοκρατία του θύματος (Μπακογιώργος, 2006).
- IV. Η *κοινωνική βία* στοχεύει στην ουσιαστική απομόνωση του θύματος, δηλ., ο δράστης απαγορεύει στο θύμα να έχει οποιαδήποτε σχέση με συγγενείς, φίλους, γνωστούς, γείτονες ή το δικαίωμα επιλογής επαγγελματικής ζωής και εργασίας (Μπακογιώργος, 2006).
- V. Η *οικονομική βία* έχει να κάνει με την πλήρη οικονομική εξάρτηση του θύματος από το θύτη, δηλ., το θύμα δεν έχει δικά του χρήματα και οικονομικούς πόρους (Μπακογιώργος, 2006).
- VI. Η *σεξουαλική βία* είναι η πιο άγνωστη μορφή βίας, που εμφανίζεται στην κοινωνία· τα θύματα πολύ σπάνια μιλούν για το θέμα αυτό (Μπακογιώργος, 2006). Ο βιασμός, μέσα ή έξω από το γάμο, και η αιμομιξία είναι μορφές σεξουαλικής βίας που συνήθως συνυπάρχουν (Μπακογιώργος, 2006).

Ο συζυγικός βιασμός δεν θεωρείται έγκλημα από τον ελληνικό ποινικό κώδικα. Το άρθρο 336 του ελληνικού ποινικού κώδικα απαγορεύει το βιασμό αναφέροντας:

«1. Οποιοσδήποτε που, με τη φυσική βία ή την απειλή σοβαρού και άμεσου κινδύνου, αναγκάζει τον άλλο σε συζυγική συνένευση ή στην ανοχή ή τη δράση μιας άσεμνης πράξης, τιμωρείται με φυλάκιση» (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ Α.Ε.).

Στην Ελλάδα το πολιτισμικό πλαίσιο ως προς το γάμο και τις υποχρεώσεις των συζύγων παρουσιάζει ιδιαιτερότητες. Έτσι, η εκπλήρωση των σεξουαλικών επιθυμιών του συζύγου θεωρείται υποχρέωση της συζύγου. Η άρνηση σεξουαλικής ικανοποίησης του συζύγου μπορεί να θεωρηθεί ως αιτία διαζυγίου και έχει και κοινωνικό τίμημα, δηλ., θεωρείται λάθος της συζύγου, εάν ο άντρας της αναζητήσει άλλη σεξουαλική συντροφιά, δεδομένου ότι εκείνη τον απορρίπτει. Κατά συνέπεια στην Ελλάδα ο συζυγικός βιασμός παραμένει μια κρυφή μορφή βίας ενάντια στις γυναίκες (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002).

Νόμιμα δικαιώματα των θυμάτων

Το Σύνταγμα της Ελλάδας περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις προστασίας της ισότητας των δύο φύλων. Το άρθρο 4 παράγραφος 2 του ελληνικού Συντάγματος αναφέρεται στην ισότητα Ελλήνων ανδρών και γυναικών, γνωστοποιώντας:

«Οι Έλληνες άνδρες και γυναίκες έχουν ίδια δικαιώματα και ίσες υποχρεώσεις» (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002).

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Σύμφωνα με το νόμο για την ενδοοικογενειακή βία, που ψηφίστηκε το 2006, τα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας έχουν τα ακόλουθα νόμιμα δικαιώματα:

Το θύμα μπορεί να κάνει καταγγελία κατά του δράστη (προφορικά ή εγγράφως) σε οποιοδήποτε αστυνομικό τμήμα και να ζητήσει:

- Την καταγραφή του περιστατικού κακοποίησης στο αρχείο του αστυνομικού τμήματος, καθώς επίσης και να λάβει αντίγραφο.
- Εάν το θύμα δεν επιθυμεί να κάνει επίσημη καταγγελία κατά του δράστη, έχει το δικαίωμα να ζητήσει από τον εισαγγελέα να εκδώσει γραπτή εντολή, στο πλησιέστερο αστυνομικό τμήμα, ζητώντας από τους αστυνομικούς να κάνουν τις απαραίτητες «συστάσεις» στο δράστη.
- Το θύμα έχει το δικαίωμα να υποβληθεί σε ιατροδικαστική εξέταση. Μετά από την ολοκλήρωση της εξέτασης το θύμα έχει το δικαίωμα να ζητήσει επίσημο αντίγραφο της.
- Το θύμα έχει το δικαίωμα να πάει σε ένα νοσοκομείο και να ζητήσει να καταγραφεί το βίαιο περιστατικό στα ιατρικά βιβλία του νοσοκομείου και να λάβει αντίγραφο. Το θύμα μπορεί, επίσης, να ζητήσει από την κοινωνική υπηρεσία του νοσοκομείου άμεση υποστήριξη καθώς επίσης και πληροφορίες σχετικά με τα θεσμικά όργανα και τις υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες.
- Το θύμα έχει το δικαίωμα να διατηρήσει και να εξασφαλίσει την ανωνυμία του κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της προκαταρκτικής έρευνας.
- Το θύμα έχει το δικαίωμα να ενημερωθεί σχετικά με όλες τις, υπό εξέλιξη, νομικές διαδικασίες σε σχέση με την περίπτωσή του, να συμμετέχει σε αυτές και να ακουστεί στο δικαστήριο.
- Το θύμα έχει δικαίωμα οικονομικής αποζημίωσης μέσω του προγράμματος για την αποζημίωση θυμάτων.
- Το θύμα έχει το δικαίωμα να ενημερωθεί για οποιαδήποτε πιθανή αλλαγή σχετικά με το νομικό καθεστώς του δράστη, όπως π.χ. την απελευθέρωσή του από τη φυλακή.
- Το θύμα έχει το δικαίωμα να λάβει δωρεάν νομικές συμβουλές και αντιπροσώπευση στο δικαστήριο.
- Το θύμα μπορεί να κάνει αίτηση διαζυγίου, να ζητήσει την επιμέλεια των παιδιών και να υποβάλει αίτημα διατροφής στο δράστη.
- Μόλις το θύμα καταγγείλει την πράξη κακοποίησης, ασκείται αυτεπάγγελτη δίωξη από τις κρατικές Δικαστικές Αρχές.
- Μόλις το θύμα καταγγείλει το δράστη εκδίδεται περιοριστική εντολή και ο δράστης είναι υποχρεωμένος να φύγει από την οικογενειακή κατοικία.

Τύποι/μορφές τιμωρίας για τους δράστες

Βάσει του νόμου σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία που ψηφίστηκε το 2006, οι μορφές τιμωρίας των δραστών είναι οι ακόλουθες:

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

- Εάν η δράση είναι πιθανό να προκαλέσει σωματική βλάβη, εφαρμόζεται φυλάκιση τουλάχιστον 2 ετών.
- Εάν η δράση προκαλέσει σοβαρή σωματική βλάβη ή θέσει σε κίνδυνο τη ζωή του θύματος, τότε εφαρμόζεται καταδίκη έως και 10 έτη φυλάκισης.
- Εάν η δράση προκαλέσει εκ προθέσεως σωματική ή συναισθηματική βλάβη, προβλέπεται φυλάκιση από τον ελληνικό νόμο. Εάν το θύμα είναι κάτω των 18 ετών ή εάν η δράση πραγματοποιήθηκε υπό την παρουσία ανηλίκου, τότε εφαρμόζεται καταδίκη 10 ετών.
- Η τρομοκρατία, η απειλή, καθώς επίσης και ο εξαναγκασμός ενός μέλους της οικογένειας να κάνει ή να μην κάνει κάτι αποτελεί πράξη βίας και τιμωρείται με φυλάκιση 6 μηνών.
- Η προσβολή της σεξουαλικής αξιοπρέπειας μέσα στην οικογένεια διώκεται και τιμωρείται με φυλάκιση 2 ετών.
- Σε περιπτώσεις πλημμελημάτων ενδοοικογενειακής βίας, ο αρμόδιος εισαγγελέας για την ποινική δίωξη είναι υποχρεωμένος να εξετάσει το ενδεχόμενο «διαμεσολάβησης». Κατά τη διάρκεια της «διαμεσολάβησης» ο δράστης έχει την υποχρέωση να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό και θεραπευτικό πρόγραμμα, που οργανώνεται και προσφέρεται από τις επίσημες κρατικές υπηρεσίες, για όσο χρονικό διάστημα απαιτείται. Κατά τη διάρκεια της περιόδου «διαμεσολάβησης» ο δράστης είναι υποχρεωμένος να μείνει μακριά από την οικογένεια καθώς επίσης και να αποφύγει την επαφή με οποιαδήποτε μέλη της οικογένειας.

Νομικές ανεπάρκειες

Ο Νόμος του 2006 σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία ήταν πολύ μεγάλης σημασίας, δεδομένου ότι το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας πλέον αντιμετωπίζεται με ολοκληρωμένο νομικό τρόπο, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις γενικές διατάξεις του Αστικού και Ποινικού Δικαίου. Εντούτοις, υπάρχουν περαιτέρω νομικές ανεπάρκειες.

Το βασικότερο πρόβλημα είναι η καθυστέρηση της εκδίκασης περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας. Συνήθως, η διαδικασία εκδίκασης μιας υπόθεσης ενδοοικογενειακής βίας διαρκεί 3-5 έτη.

Εκτός από τις νομικές ανεπάρκειες υπάρχουν περαιτέρω δυσλειτουργίες όσον αφορά στην υποστήριξη των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002). Συνεπώς, ακόμα κι αν μια γυναίκα αποφασίσει να λάβει νομικά μέτρα ενάντια στο βίαιο σύζυγό της και να κάνει καταγγελία, οι υπηρεσίες υποστήριξης, που μπορούν να παρέχουν καταφύγιο και ασφάλεια όχι μόνο σε αυτή αλλά και στα παιδιά της κατά τη διάρκεια των ετών που θα διαρκέσει η εκδίκαση, είναι ανεπαρκείς (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002).

Χαρακτηριστικά, υπάρχουν μόνο δύο «καταφύγια» στην Αθήνα από το ΕΚΚΑ και όπως είναι φυσικό δεν επαρκούν (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002).

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Νομικές διατάξεις για τις μετανάστριες

Προς το παρόν δεν υπάρχουν ειδικές νομικές διατάξεις για τα θύματα που προέρχονται από περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες. Έτσι, οι μειονότητες και οι μετανάστες υπόκεινται στις ίδιες νομικές διατάξεις με το γηγενή πληθυσμό της χώρας.

Οι περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας στις μειονοτικές και μεταναστευτικές ομάδες είναι πιο περίπλοκες λόγω της παρουσίας νομικών επικαλύψεων. Ιδιαίτερα ως προς τους μετανάστες η κατάσταση είναι ιδιαίτερα δύσκολη, εξαιτίας του γεγονότος ότι είναι «αλλοδαποί» και συχνά δεν έχουν όλα τα απαραίτητα νομικά έγγραφα και προϋποθέσεις. Κατά συνέπεια, υπάρχουν νομικά προβλήματα που συνδέονται με την παράνομη παραμονή τους στη χώρα, τα οποία καθιστούν την καταγγελία μιας πιθανής περίπτωσης ενδοοικογενειακής βίας απλώς «πολυτέλεια».

Στο νόμο 3386 για τη μετανάστευση στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στο άρθρο 53 υπάρχει αναφορά σχετικά με τις προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση, δηλαδή τη δυνατότητα των μελών της οικογένειας ενός μετανάστη, που ζει για τουλάχιστον δύο έτη στην Ελλάδα, να έρθουν και να παραμείνουν στη χώρα. Η διαμονή των μελών της οικογένειας των μεταναστών είναι νομίμως εξαρτώμενη από το σύζυγο. Έτσι, εάν το ζεύγος πάρει διαζύγιο, η κατοικία παύει να ισχύει και το/α προστατευόμενο/α μέλος/η πρέπει να επιστρέψει/ουν στη χώρα καταγωγής του/τους (νόμος 3386, άρθρο 58, 2005).

Υπάρχουν πρόσθετες νομικές διατάξεις, οι οποίες προβλέπουν ανεξάρτητες άδειες παραμονής στη χώρα για τα θύματα -συζύγους μεταναστών- ενδοοικογενειακής βίας (νόμος 3386, άρθρο 60, 2005). Εντούτοις, ένα σοβαρό πρόβλημα που σχετίζεται με την ανεξάρτητη άδεια παραμονής έχει να κάνει με το γεγονός ότι υπάρχει σημαντική έλλειψη πληροφόρησης στις μετανάστριες σχετικά με την έμφυλη βία (Greek Helsinki Monitor & the World Organization against Crime, 2002) με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και να μην προχωρούν σε καταγγελία των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.

Σημαντικό εμπόδιο, επίσης, αποτελεί η παραδοσιακή πατριαρχική αντίληψη της οικογένειας από τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς και συνεπώς η κουλτούρα υποταγής της γυναίκας στον άνδρα (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002).

Κάποιες άλλες ανησυχητικές πτυχές, ως προς τις ελλείψεις των νομικών διατάξεων σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, είναι οι ακόλουθες (Greek Helsinki Monitor & Organization Mondiale Contre la Torture, 2002):

- ελλιπής πρόσβαση των μεταναστριών στις υπηρεσίες δικαιοσύνης και νομικής βοήθειας
- ελλιπής πρόσβαση των Ρομά και των υναικών εθνικών μειονοτήτων στην υγεία, την εκπαίδευση και την απασχόληση
- ανεπαρκής επιβολή της νομοθεσίας για τη σωματεμπορία

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

- υπό-αντιπροσώπευση των γυναικών σε όλα τα επίπεδα πολιτικής, δημόσιας ζωής και λήψης αποφάσεων

2. Πολιτικό πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Κράτος κοινωνικής πρόνοιας

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ) είναι ο αρμόδιος δημόσιος φορέας στην Ελλάδα σε ζητήματα που αφορούν στην ισότητα των φύλων. Υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Το εθνικό σχέδιο δράσης της ΓΓΙΦ σε θέματα που αφορούν στην ισότητα των δύο φύλων περιλαμβάνει εκτενές πλάνο εθνικών πολιτικών σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας (ΓΓΙΦ, 2011). Κύριοι στόχοι του εθνικού προγράμματος είναι οι ακόλουθοι:

1. Προώθηση της ισότητας των φύλων και παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε γυναίκες που αντιμετωπίζουν διάφορες μορφές διάκρισης, με στόχο την προάσπιση των δικαιωμάτων τους (ΓΓΙΦ, 2011).
2. Μη ανοχή σε όλα τα είδη βίας κατά των γυναικών (ΓΓΙΦ, 2011).
3. Υποστήριξη της γυναικείας απασχόλησης και της οικονομικής αυτονομίας τους.

Το εθνικό πρόγραμμα περιλαμβάνει δράσεις όπως: εφαρμογή της νομοθεσίας, ενδυνάμωση της πολιτικής και οικονομικής εκπροσώπησης των γυναικών καθώς επίσης και οργάνωση εκστρατειών για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης με στόχο την κατάργηση των στερεοτυπικών θέσεων (ΓΓΙΦ, 2011).

Η ΓΓΙΦ λειτουργεί δύο συμβουλευτικά κέντρα κακοποιημένων γυναικών στην Αθήνα και στον Πειραιά (ΓΓΙΦ, 2011). Τα συγκεκριμένα κέντρα προσφέρουν υποστηρικτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες σε κακοποιημένες γυναίκες (ΓΓΙΦ, 2011). Μεταξύ των άμεσων προτεραιοτήτων της ΓΓΙΦ είναι η επέκταση των κέντρων σε όλη τη χώρα και, πιο συγκεκριμένα, σε 13 μεγάλες πόλεις της Ελλάδας (ΓΓΙΦ, 2011).

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων ίδρυσε, επίσης, τη γραμμή επικοινωνίας SOS-15900 (η γραμμή λειτούργησε στις 11 Μαρτίου 2011) (ΓΓΙΦ, 2011), για την υποστήριξη θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας. Λειτουργεί σε 24ωρη βάση και έχει πανελλήνια κάλυψη (ΓΓΙΦ, 2011). Ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί προσφέρουν άμεση υποστήριξη σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας (ΓΓΙΦ, 2011).

Προβλέπεται, επίσης, η υλοποίηση νέας δράσης, που περιλαμβάνει μία κοινωνική διαφήμιση με τίτλο *“Η τελευταία φορά”*, η οποία θα προβάλλεται από όλα τα μεγάλα τηλεοπτικά κανάλια κατά τη διάρκεια του έτους 2011 (ΓΓΙΦ, 2011). Η συγκεκριμένη δράση προβλέπει και τη δημιουργία ηλεκτρονικής διεύθυνσης, sos15900@isotita.gr, για τη στήριξη θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας. Τέλος, στα πλαίσια της συγκεκριμένης δράσης προβλέπεται η

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

δημιουργία διαδικτυακής πύλης για την ενδοοικογενειακή βία με συνεχή επίσημη ενημέρωση (ΓΓΙΦ, 2011).

Το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) ιδρύθηκε το 1994 και αποτελεί ένα ευέλικτο σώμα που συνεργάζεται με τη ΓΓΙΦ. Λειτουργεί στην Αθήνα και στην περιφέρεια - Πάτρα και Ηράκλειο Κρήτης- και τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης . Στη συντονισμένη αυτή προσπάθεια το ΚΕΘΙ έχει τις ακόλουθες ευθύνες:

- Ενίσχυση και υποστήριξη της αλληλεπίδρασης μεταξύ των κρατικών αρχών και των ΜΚΟ έχοντας ρόλο τεχνικού συμβούλου (ΓΓΙΦ, 2011)
- Προώθηση της αλλαγής αντιλήψεων για τις γυναίκες, μέσω της ενίσχυσης της παρουσίας τους στην αγορά εργασίας (ΓΓΙΦ, 2011)
- Δημιουργία πρόσθετου τμήματος που θα ασχοληθεί αποκλειστικά με το θέμα του βιασμού γυναικών (ΓΓΙΦ, 2011). Το εν λόγω τμήμα θα διαθέτει ειδικό προσωπικό για τη στήριξη γυναικών μέσω της παροχής υπηρεσιών όπως, συνοδεία και υποστήριξη των θυμάτων κατά την ιατρική εξέταση, κ.ά. (ΓΓΙΦ, 2011). Ένας πρόσθετος στόχος του τμήματος αφορά στην ολοκλήρωση της κατάρτισης και εκπαίδευσης των αστυνομικών σχετικά με τη μεταχείριση των θυμάτων βιασμού/ενδοοικογενειακής βίας (ΓΓΙΦ, 2011).

Ένας άλλος σημαντικός φορέας είναι το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης –ΕΚΚΑ-. Το ΕΚΚΑ προφέρει σταθερά και με συνέπεια υποστηρικτικές υπηρεσίες σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Διαθέτει υποστηρικτική γραμμή επικοινωνίας - 197- με πανελλαδική κάλυψη και δύο «καταφύγια»/ ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών στην Αθήνα.

Τέλος, ως προς την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας υπάρχει δίκτυο υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας σε διάφορες περιοχές της χώρας, όπως Θεσσαλονίκη, Σέρρες, Κομοτηνή, Ξάνθη, Κρήτη, Λάρισα κ.λπ. Οι συγκεκριμένες υπηρεσίες υπάγονται στους Δήμους της χώρας.

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Η W.I.N. Hellas είναι μια ΜΚΟ, η οποία προσφέρει ποικίλες υπηρεσίες – συμβουλευτική και ενδυνάμωση- στις γυναίκες θύματα οποιασδήποτε μορφής βίας, δηλαδή ενδοοικογενειακής βίας, κοινωνικής βίας, βίας στο εργασιακό περιβάλλον κ.λπ. Η συγκεκριμένη οργάνωση χρησιμοποιεί ένα ευρύ φάσμα ειδικών, όπως ψυχολόγους, ψυχοθεραπευτές, και προσφέρει συναισθηματική και ηθική υποστήριξη. Επιπλέον, μέσω ενός πρόσθετου εκπαιδευτικού προγράμματος αποκαλούμενου «μπορείτε να αλλάξετε τη ζωή σας», παρέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την εκπαίδευση σε θέματα βίας. Τέλος, η W.I.N. Hellas παρέχει νομικές υποστηρικτικές υπηρεσίες και λειτουργεί ως διαμεσολαβητής μεταξύ του θύματος και των αντίστοιχων κοινωνικών υπηρεσιών και φορέων.

Το ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΓΥΝΑΙΚΩΝ (European Network of Women) είναι μια ευρωπαϊκή οργάνωση, που ιδρύθηκε το 1983. Διαθέτει δύο τηλεφωνικές γραμμές υποστήριξης. Η μια

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

αφορά σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας -γυναίκες, άνδρες και παιδιά- και ονομάζεται «SOS εκτός από σένα». Η δεύτερη αφορά σε θύματα σωματεμπορίας/trafficking, αποκαλούμενη «SOS ενάντια στη σωματεμπορία». Το ΕΔΓ προσφέρει, επίσης, οικονομική ενίσχυση στα θύματα και βοήθεια στην εύρεση εργασίας.

Η ΦΡΟΝΤΙΔΑ είναι μια ΜΚΟ που ιδρύθηκε το 2004, με στόχο την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, της σωματεμπορίας και της γραφειοκρατίας που αφορά στην υιοθέτηση παιδιών. Η οργάνωση προσφέρει συμβουλευτικές, νομικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες σε γυναίκες.

Η υπηρεσία της Αρχιεπισκοπής Αθηνών (Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών) για τη στήριξη της οικογένειας ιδρύθηκε το 1998, μετά από απόφαση της Ιεράς Συνόδου. Προσφέρει συμβουλευτικές υπηρεσίες σε γυναίκες, εκπαιδευτικά σεμινάρια σε γονείς, ιατρικές καθώς επίσης και νομικές υπηρεσίες.

Η Γυναικεία Ομάδα Αυτοάμυνας ιδρύθηκε το 1988 και προσφέρει μαθήματα γυναικείας αυτοάμυνας. Στόχος των μαθημάτων είναι η συναισθηματική και φυσική ενδυνάμωση των γυναικών θυμάτων ή/και των γυναικών ευρύτερα, προκειμένου να μάθουν πώς να προστατεύσουν τον εαυτό τους από πιθανές απειλές –ψυχολογικές και σωματικές.

Η Κλίμακα ιδρύθηκε το 2000. Στόχος του φορέα είναι η προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών σε περιθωριοποιημένες και ευπαθείς ομάδες. Διαθέτει οικοτροφεία, κέντρα ημέρας και ξενώνες. Επιπλέον, παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες, ιατρικές υπηρεσίες καθώς επίσης και υπηρεσίες πρόνοιας σε μετανάστες.

Υπάρχουν δύο οργανώσεις που προσφέρουν δωρεάν ιατρικές υπηρεσίες στην Ελλάδα- οι Γιατροί του Κόσμου και οι Γιατροί Χωρίς Σύννορα. Οι Γιατροί του Κόσμου είναι διεθνής οργάνωση, που ιδρύθηκε στη Γαλλία το 1980 και έχει παραρτήματα παγκοσμίως. Στην Ελλάδα, οι Γιατροί του Κόσμου λειτουργούν σε τέσσερις πολυκλινικές, Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Χανιά-Κρήτη και Πέραμα. Λειτουργούν από το 1997 και προσφέρουν δωρεάν υγειονομική περίθαλψη. Οι Γιατροί Χωρίς Σύννορα είναι διεθνής, ανεξάρτητος, ανθρωπιστικός οργανισμός, που προσφέρει ιατρική βοήθεια. Το ελληνικό παράρτημα λειτουργεί από το 1990. Το 2009 οι Γιατροί Χωρίς Σύννορα υλοποίησαν ένα Πρόγραμμα ψυχολογικής και ιατρικής στήριξης μεταναστών και προσφύγων.

Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός ιδρύθηκε το 1964 με στόχο να παρέχει κοινωνική και ανθρωπιστική υποστήριξη στα μέλη περιθωριοποιημένων κοινωνικά ομάδων. Ειδικό από διάφορους τομείς όπως κοινωνικοί λειτουργοί, δικηγόροι, ψυχολόγοι, γιατροί κ.λπ. καθώς και ένα ευρύ δίκτυο εθελοντών προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό. Το φάσμα των υπηρεσιών περιλαμβάνει ψυχολογική υποστήριξη, κοινωνική πρόνοια και άλλα.

Το Κέντρο Ημέρας Βαβέλ λειτουργεί στην Αθήνα μια μονάδα ψυχικής υγείας για τους μετανάστες. Παρέχει διάγνωση, θεραπεία και ψυχοκοινωνική αποκατάσταση μεταναστών και προσφύγων. Παρόλο που η ενδοοικογενειακή βία δεν είναι ο βασικός πυρήνας της

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

δραστηριότητας της συγκεκριμένης οργάνωσης, το αντιμετωπίζει, συχνά, ως θέμα στα περιστατικά που διαχειρίζεται. Οι μετανάστριες, συχνά, απευθύνονται στο κέντρο ημέρας Βαβέλ λόγω προσωπικών περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.

Αλληλεπίδραση και συνεργασία μεταξύ των φορέων στήριξης θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας

Σύμφωνα με το εθνικό πρόγραμμα για την ισότητα των φύλων, γίνονται βελτιώσεις από άποψη οργάνωσης, δομής και ποιότητας υπηρεσιών για την ενδοοικογενειακή βία. Επιπλέον, υπάρχουν δράσεις που στοχεύουν στην εκπαίδευση και στην ενίσχυση της γνώσης των επαγγελματιών, που εργάζονται στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας.

Συγκεκριμένα, η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, σε συνεργασία με την ελληνική αστυνομία, εξέδωσε έναν εκπαιδευτικό οδηγό που απευθύνεται σε αστυνομικούς, στον οποίο παρέχονται οδηγίες και εργαλεία διαχείρισης και αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας. Βάσει του συγκεκριμένου οδηγού εκπαιδεύτηκαν περίπου 200 ανώτεροι υπάλληλοι της αστυνομίας με την υποχρέωση να διαδώσουν τις γνώσεις τους στο υπόλοιπο αστυνομικό σώμα σε όλη τη χώρα.

Μεταξύ των ετών 2005-2007, διαμορφώθηκαν, με κρατική πρωτοβουλία, «καταφύγια»/ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών και θυμάτων σωματεμπορίας. Η συγκεκριμένη δράση ήταν καθοριστικής σημασίας καθώς τα «καταφύγια», εκτός από την υποδοχή και στήριξη κακοποιημένων γυναικών, είναι, επίσης, πολύ σημαντικά δεδομένου ότι συνεργάζονται στενά με τις ΜΚΟ. Συμβάλλουν, συνεπώς στη συνεργασία μεταξύ των δημόσιων φορέων και των ΜΚΟ, ενισχύοντας την ανταλλαγή τεχνογνωσίας μεταξύ του προσωπικού. Η συγκεκριμένη διαδικασία προωθεί την ανάπτυξη νέων σχεδίων δράσης και συμβάλλει στην πρόοδο των θεμάτων που αφορούν στην αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας (European Network for Women-Greece, 2007).

Παρακάτω παρουσιάζονται συγκεκριμένες δράσεις με στόχο την ανάπτυξη ενός σχεδίου συνεργασίας μεταξύ των κρατικών υπηρεσιών και των ΜΚΟ:

➤ **Θεσμική Συνεργασία**

- Συνεργασία μεταξύ των Υπουργείων Προστασίας του Πολίτη και Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας με στόχο την εναρμόνιση των πολιτικών τους ως προς την αντιμετώπιση του φαινομένου της έμφυλης βίας (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων - Γενική Γραμματεία Ισότητας, 2009-2013)
- Προτεραιότητα στην κατάρτιση που αφορά στην ενδοοικογενειακή βία, δηλαδή εκπαιδευτικές και επαγγελματικές δράσεις που στοχεύουν στην παροχή περαιτέρω γνώσεων σε ένα ευρύ φάσμα επαγγελματιών. Επιπλέον, προβλέπεται εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης για τους υπαλλήλους στις δημοτικές και περιφερειακές υπηρεσίες μετανάστευσης, κατάρτιση των αστυνομικών καθώς

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

επίσης και των υπαλλήλων κοινωνικών υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης (Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων 2010-2013).

➤ **Συνεργασία μεταξύ κράτους και ΜΚΟ**

- Υποστήριξη γυναικείων οργανώσεων και ΜΚΟ με δράσεις (Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, 2010-2013) που στοχεύουν στην:
 - καταπολέμηση οποιουδήποτε είδους έμφυλης βίας
 - υποστήριξη στα θύματα βίας
 - υποστήριξη ευπαθών κοινωνικών ομάδων (μετανάστες, πρόσφυγες, κρατούμενοι, πρώην κρατούμενοι, Ρομά, γυναίκες με αναπηρίες, κ.λπ.)
 - αλλαγή των στερεοτύπων για τα δύο φύλα και τους κοινωνικούς τους ρόλους, όπως εκφράζονται στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

Ανεπάρκειες κοινωνικής πρόνοιας

Η γραφειοκρατία είναι ανάμεσα στα σημαντικότερα προβλήματα, σύμφωνα με έρευνα που έγινε από το ΚΕΘΙ στις μετανάστριες στην Ελλάδα, ανεξάρτητα από τη χώρα καταγωγής τους (ΚΕΘΙ, 2007). Η έρευνα καταδεικνύει τη σοβαρότητα και την ένταση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες στην καθημερινή τους ζωή. Εκτός από τη γραφειοκρατία, άλλες δυσκολίες αφορούν στην απόκτηση μιας μόνιμης εργασιακής θέσης, στην έλλειψη γνώσης των δικαιωμάτων τους και των υποχρεώσεών τους στη χώρα διαμονής καθώς επίσης και στην εχθρική συμπεριφορά που βιώνουν, κατά τις συναλλαγές τους με τις δημόσιες υπηρεσίες (ΚΕΘΙ, 2007).

Στην Ελλάδα δεν προβλέπεται ειδική μεταχείριση και δεν υπάρχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες, που να λαμβάνουν υπ' όψιν τις ιδιαίτερες ανάγκες των κοινωνικά περιθωριοποιημένων θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, όπως είναι οι μετανάστες.

Τρόποι καταγραφής της ενδοοικογενειακής βίας

Αναφορικά με τις τεχνικές καταγραφής και εξέτασης της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα υπήρξαν περιορισμοί ως προς την εύρεση υπαρχόντων εγχειριδίων και οδηγιών. Λαμβάνοντας υπ' όψιν αυτούς τους περιορισμούς και προκειμένου να είμαστε σε θέση να βρούμε πηγές πληροφόρησης σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα, ήρθαμε σε επαφή με διάφορους φορείς που επικεντρώνονται στην ενδοοικογενειακή βία, από τους οποίους ζητήθηκε να μας παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τα εν λόγω ζητήματα.

Η παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών πραγματοποιείται στις εξειδικευμένες οργανώσεις, από ειδικευμένο και εκπαιδευμένο προσωπικό. Ως προς τις τεχνικές καταγραφής των περιστατικών δεν υπάρχει διαθέσιμο σχετικό εγχειρίδιο. Οι εξειδικευμένοι υπάλληλοι καταφέρνουν να

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

προσδιορίσουν τις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, είτε μέσω της συζήτησης είτε με την παρατήρηση σημαδιών σωματικού τραυματισμού και κακοποίησης.

Παρά τη συγκεκριμένη έλλειψη, έχει αναπτυχθεί ειδικό εγχειρίδιο για την κάλυψη των αναγκών που αφορούν στην αντιμετώπιση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας από την ελληνική αστυνομία. Στο συγκεκριμένο οδηγό περιλαμβάνεται σειρά ερωτήσεων, στις οποίες προβαίνουν οι αστυνομικοί υπάλληλοι κατά την εξέταση θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας.

Αναλυτικότερα, το εγχειρίδιο της αστυνομίας δημοσιεύθηκε το 2005 και περιλαμβάνει ορισμούς, τύπους ενδοοικογενειακής βίας, δεοντολογία καθώς επίσης και μεθόδους εξέτασης περιστατικών. Το σκεπτικό αυτής της μεθόδου είναι να μπορούν οι αστυνομικοί υπάλληλοι να προσδιορίσουν την κακοποίηση και τη βία μέσω μιας σειράς συγκεκριμένων ερωτήσεων. Εάν το θύμα απαντήσει «ναι» σε περισσότερες από μερικές ερωτήσεις, σημαίνει ότι χρειάζεται την άμεση βοήθεια και υποστήριξη, που παρέχεται σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας (Εγχειρίδιο Ελληνικής Αστυνομίας για την αντιμετώπιση της Ενδοοικογενειακής Βίας, 2005).

Ο ρόλος της αστυνομίας είναι να εξασφαλίσει τη μυστικότητα, κερδίζοντας την εμπιστοσύνη του θύματος και διασφαλίζοντας την ασφάλειά του. Επίσης, θα πρέπει να παραπέμψει το θύμα στις σχετικές κοινωνικές υπηρεσίες. Αυτό προϋποθέτει άριστη γνώση των υπηρεσιών και των μηχανισμών παρέμβασης, καθώς επίσης και των νόμιμων δικαιωμάτων του θύματος. Σε περιπτώσεις σοβαρής σωματικής κακοποίησης, ο αστυνομικός πρέπει να διευκολύνει τη μεταφορά του θύματος στο πλησιέστερο νοσοκομείο καθώς επίσης και να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη νομική του κάλυψη (Εγχειρίδιο Ελληνικής Αστυνομίας για την αντιμετώπιση της Ενδοοικογενειακής Βίας, 2005).

Επιπλέον, πρέπει να συμβουλέψει το θύμα τι να κάνει μετά το γεγονός, δηλαδή να αλλάξει κλειδαριές στο σπίτι, να ενημερώσει τους γείτονες έτσι ώστε να μπορούν να έρθουν σε επαφή με την αστυνομία σε περίπτωση μελλοντικών επιθέσεων και απειλών, να αλλάξει αριθμό τηλεφώνου, να μετακομίσει εάν είναι απαραίτητο για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και να μείνει με φίλους ή συγγενείς κ.λπ. (Εγχειρίδιο Ελληνικής Αστυνομίας για την αντιμετώπιση της Ενδοοικογενειακής Βίας, 2005). Επιπλέον, ο αστυνομικός πρέπει να προσφέρει πρακτικές συμβουλές στο θύμα, ώστε να το βοηθήσει να αλλάξει τις καθημερινές του δραστηριότητες (π.χ. να αλλάξει το ωράριό του, να διαφοροποιήσει τις καθημερινές διαδρομές του, κ.λπ.), προκειμένου να αποφύγει πιθανή επαφή με το δράστη (Εγχειρίδιο Ελληνικής Αστυνομίας για την αντιμετώπιση της Ενδοοικογενειακής Βίας, 2005).

Ως προς την καταγραφή των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας η πλειοψηφία των σχετικών στοιχείων προέρχεται από τη βάση δεδομένων της ελληνικής αστυνομίας. Με βάση τη συγκεκριμένη πηγή, βρέθηκαν στοιχεία για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας κατά τα έτη 2007 και 2009 και παρατηρήθηκε αύξηση των αναφερθέντων περιστατικών. Χαρακτηριστικά:

Είδος Περιστατικού	Αριθμός αναφερθέντων περιστατικών το έτος 2007	Αριθμός αναφερθέντων περιστατικών το έτος 2009
Ανθρωποκτονία εκ προθέσεως	11	13
Σωματική βλάβη	78	98

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Επικίνδυνη σωματική βλάβη	9	17
Σοβαρή σωματική βλάβη	-	1
Απειλή	7	23
Βιασμός	8	22
Απόπειρα βιασμού	1	6
Σεξουαλική προσβολή αξιοπρέπειας	1	2
Σύνολο	115	182

Κόστος ενδοοικογενειακής βίας

Δυστυχώς, δεν υπήρξαν συγκεκριμένα δεδομένα οικονομικών μεγεθών που να αφορούν στο φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας.

3. Κοινωνικό πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Σε μια προσπάθεια να αναλυθούν εκτενώς τα υπάρχοντα δεδομένα, που αναφέρονται στα κοινωνικά χαρακτηριστικά της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα, βρέθηκαν βάσεις δεδομένων σε ποικίλες ηλεκτρονικές πηγές. Χαρακτηριστικά, υπάρχουν οργανώσεις που παρέχουν λεπτομερή αριθμό και τύπο περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας που διαχειρίζονται. Ωστόσο, οι συγκεκριμένες πηγές είναι ετερογενείς, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η απόκτηση ολοκληρωμένης εικόνας των ιδιαίτερων κοινωνικών χαρακτηριστικών της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα. Τα διαθέσιμα στοιχεία είναι τα ακόλουθα:

Κατηγορίες και παράγοντες ενδοοικογενειακής βίας

- Κακοποίηση ανηλίκων στην Ελλάδα

Τα δεδομένα σχετικά με την κακοποίηση των παιδιών στην Ελλάδα προέρχονται από την ΜΚΟ «Χαμόγελο του Παιδιού» -οργάνωση για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών. Η συγκεκριμένη ΜΚΟ προσφέρει υποστηρικτικές υπηρεσίες σε παιδιά, όπως γραμμή επικοινωνίας- SOS, ξενώνες φιλοξενίας παιδιών και υπηρεσίες για εξαφανισμένα παιδιά. Τα χαρακτηριστικά των παιδιών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, που παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες, αφορούν σε στοιχεία του φορέα για το 2010:

Πίνακας 1: Ηλικιακές ομάδες παιδιών θυμάτων από 1/1/10 μέχρι 31/10/10

Ηλικιακές ομάδες	% από τα 770 παιδιά θύματα
0-6	41
7-12	31
13-18	16
Άγνωστο	12

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Πίνακας 2: Είδη παιδικής κακοποίησης

Είδη παιδικής κακοποίησης	% παιδιών θυμάτων
Σωματική κακοποίηση	44
Σεξουαλική κακοποίηση	3
Παραμέληση/εγκατάλειψη	48
Επαιτεία	3
Πορνεία	0
Ψυχολογική/συναισθηματική κακοποίηση	2

Πίνακας 3: Προφίλ των δραστών

Σχέση μεταξύ δράστη και θύματος	% από το συνολικό αριθμό των δραστών
Γονείς (μητέρα και πατέρα)	39
Μητέρα	38
Πατέρας	17
Άλλο πρόσωπο	6

Πίνακας 4: Είδη βίας

Συγκεκριμένα είδη βίας	% των γονέων
Χτύπημα	58
Τράβηγμα αυτιού	35
Ταρακούνημα	32
Τράβηγμα μαλλιών	26
Χαστούκι	20
Φωνές	82
Δημόσια ταπείνωση	10
Απειλή ότι θα καλέσει κάποιον να το βλάψει/τιμωρήσει	9
Απειλή εγκατάλειψης	13

- Άνδρες θύματα

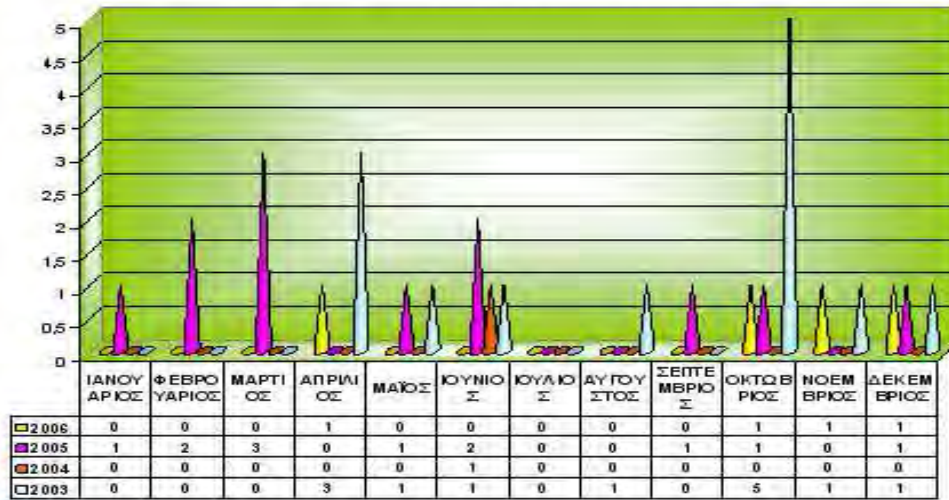
Τα στοιχεία σχετικά με τους άνδρες θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα έχουν συλλεχθεί από το Ελληνικό Ευρωπαϊκό Δίκτυο Γυναικών (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ) και συγκεκριμένα από τη λειτουργία της γραμμής επικοινωνίας SOS για θύματα ενδοοικογενειακής βίας, κατά τη διάρκεια των ετών 2003-2006.

Daphne Project

JUST/2009/DAP3/AG/1235

“Sunia Geel”

Άνδρες θύματα βίας που τηλεφώνησαν 2006-2005-2004-2003

Η συγκεκριμένη γραφική απεικόνιση αποκαλύπτει ένα, μάλλον, πολύ χαμηλό αριθμό ανδρών θυμάτων, δεδομένου ότι τα καταγεγραμμένα περιστατικά ήταν 5. Εντούτοις, υπάρχει μια μικρή αύξηση, αν και ασυνεχής, από το 2003 ως το 2006.

– Σεξουαλική κακοποίηση συντρόφου στην Ελλάδα

Η κύρια πηγή για τα στατιστικά δεδομένα σε σχέση με τη σεξουαλική κακοποίηση της συντρόφου στην Ελλάδα είναι η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ). Η ΓΓΙΦ λειτουργεί δύο συμβουλευτικά κέντρα στην Αθήνα και τον Πειραιά. Τα ακόλουθα στοιχεία αφορούν στη λειτουργία των συγκεκριμένων κέντρων κατά την περίοδο 1/1/10 έως 31/10/10.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, από το συνολικό αριθμό των 1.870 γυναικών που απευθύνθηκαν στα κέντρα της ΓΓΙΦ κατά τη διάρκεια της περιόδου 1/1/10 - 31/10/10:

- ✓ 16% ήταν αλλοδαπές
- ✓ 4 από τις 10 αλλοδαπές γυναίκες προέρχονταν από τα Βαλκάνια
- ✓ 67% από το συνολικό αριθμό (Ελληνίδες και αλλοδαπές) ήταν παντρεμένες
- ✓ 1 στις 5 ήταν χωρισμένες (21%)
- ✓ 1 στις 3 είχε παντρευτεί το δράστη, παρά το γεγονός ότι είχε ενδείξεις βίαιης συμπεριφοράς πριν το γάμο
- ✓ 82% των δραστών είχε παντρευτεί το θύμα, ενώ 12% όχι
- ✓ 2 στις 3 γυναίκες παρέμεναν στη βίαιη σχέση το λιγότερο δέκα χρόνια
- ✓ 3 από τις 5 γυναίκες, που ζήτησαν βοήθεια, δήλωσαν ότι ήταν θύματα σωματικής και ψυχολογικής κακοποίησης, καθώς επίσης και ότι, πριν έρθουν στα κέντρα, είχαν ήδη ζητήσει βοήθεια από άλλους οργανισμούς, όπως αστυνομία, νοσοκομεία, πρόνοια, κ.λπ.

Ως προς το προφίλ των θυμάτων και του δράστη τα ακόλουθα στοιχεία περιλαμβάνονται στην έκθεση της ΓΓΙΦ για την περίοδο 1/1/10 - 31/10/10:

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Θύματα:

- ✓ 7 από τις 10 γυναίκες θύματα ήταν απόφοιτοι πανεπιστημίου ή λυκείου
- ✓ 6 από τις 10 δήλωσαν καλή ή μέση οικονομική κατάσταση, παρά την παραδοσιακή άποψη ότι τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας έχουν χαμηλό μορφωτικό και κοινωνικό επίπεδο

Δράστες:

- ✓ 6 από τους 10 δράστες δεν κάνουν καταχρήσεις· το αλκοόλ και η χρήση ναρκωτικών ουσιών είναι παράγοντες με σημαντική επίδραση στην εκδήλωση ενδοοικογενειακής βίας. Ωστόσο δεν αποτελούν πρωταρχικές αιτίες βίαιης συμπεριφοράς
- ✓ 6 από τους 10 δράστες έχουν πτυχίο ή είναι απόφοιτοι λυκείου, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με την άποψη ότι η ενδοοικογενειακή βία αυξάνεται στα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.

Διάδοση των πληροφοριών

Για την ευαισθητοποίηση του κοινού στην Ελλάδα το χρονικό διάστημα 1999-2000, το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας και η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων διοργάνωσαν πανελλαδική εκστρατεία ενημέρωσης με τίτλο «σπάστε τη σιωπή». Η εκστρατεία περιελάμβανε οργάνωση συνεδρίου και ανάπτυξη και διανομή έντυπου ενημερωτικού υλικού, όπως αυτοκόλλητα και ετικέτες για την ενδοοικογενειακή βία. Κατά την εκστρατεία ενημέρωσης είχαν τοποθετηθεί γιγαντοαφίσες σε 150 σημεία σε πέντε μεγάλες ελληνικές πόλεις (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλος και Ηράκλειο Κρήτης) (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ Α.Ε.).

Επιπλέον, το 2002, το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας δημοσίευσε, για την αρωγή των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, «εγχειρίδιο αυτοβοήθειας για κακοποιημένες γυναίκες», προσφέροντάς τους πρακτικές συμβουλές και τρόπους χειρισμού περιστατικών βίας.

Επίσης, το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ, 2008) εξέδωσε οδηγό για τις μετανάστριες. Ο συγκεκριμένος οδηγός, που είναι γραμμένος στα ελληνικά, παρέχει οδηγίες ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μεταναστών και περιλαμβάνει πληροφορίες για το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα.

4. Αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Κοινωνικοί λειτουργοί και παρεχόμενες υποστηρικτικές υπηρεσίες

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η συλλογή δεδομένων για την ενδοοικογενειακή βία είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Η συλλογή στοιχείων για τους κοινωνικούς λειτουργούς αποτελεί, επίσης, ένα δύσκολο έργο καθώς οι βιβλιογραφικές πηγές είναι ελάχιστες. Προκειμένου λοιπόν για τη συλλογή στοιχείων κρίθηκε αναγκαία η άμεση επικοινωνία, μέσω προσωπικών συνεντεύξεων, με προσωπικό που εργάζεται σε φορείς παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Συγκεκριμένα επικοινωνία έγινε με τους ακόλουθους:

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

- Θεοδώρα Κατσιβαρδάκου: Προϊστάμενη του τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής στη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων
- Σπύρος Πιλαρινός: Προϊστάμενος του τμήματος Εργασιακών Σχέσεων στη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων
- Αποστόλης Σαμπαρτζιώτης, Ψυχολόγος: εργάζεται σε κέντρο ημέρας για ενήλικους με νοηματικές διαταραχές. Πρώην υπάλληλος στην τηλεφωνική γραμμή 800-11-3-7777 για ψυχολογική υποστήριξη θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας. Αυτή η γραμμή κάλυπτε περιστατικά από όλη την Ελλάδα. Λειτουργούσε σε δωρη βάση για 5 ημέρες την εβδομάδα - εκτός από τα Σαββατοκύριακα. Πλέον δε λειτουργεί.

Τύποι επαγγελματιών

Οι επαγγελματίες που παρέχουν υπηρεσίες στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας, όπως παρουσιάζονται από τη Θ. Κατσιβαρδάκου & το Σ. Πιλαρινό (προσωπική επικοινωνία, 21 Απριλίου 2011) έχουν τις ακόλουθες ιδιότητες:

- Ψυχολόγοι: εργάζονται σε δομές αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας καθώς επίσης και στις τηλεφωνικές γραμμές υποστήριξης θυμάτων. Επομένως, είναι οι πρώτοι δέκτες των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Συμμετέχουν στην ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων, παρέχοντας συμβουλευτικές υπηρεσίες καθώς και ενημέρωση προς τα θύματα σε πρακτικό επίπεδο, όπως επαφές με την αστυνομία, τη δικαιοσύνη κ.λπ.
- Κοινωνικοί λειτουργοί: εργάζονται στις δομές αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας ως διαμεσολαβητές μεταξύ των θυμάτων και των κοινωνικών υπηρεσιών – αστυνομία, νομικές υπηρεσίες, νοσοκομεία κ.λπ. Επιπρόσθετα, είναι αρμόδιοι για την εύρεση ξενώνων για τα θύματα στις περιπτώσεις, όπου η διαμονή με το δράστη καθίσταται επικίνδυνη.
- Δικηγόροι: παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες στα θύματα ως προς το νομικό πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας. Κατά τη διάρκεια της νομικής διαδικασίας που αναλαμβάνουν οι δικηγόροι, το θύμα δέχεται υποστηρικτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες από τους κοινωνικούς λειτουργούς και τους ψυχολόγους, αντίστοιχα.
- Γιατροί: είναι στην υποδοχή των θυμάτων κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους ή της παραμονής τους στο νοσοκομείο. Κάνουν τη διάγνωση και περαιτέρω, την εισαγωγή στο νοσοκομείο, όποτε απαιτείται. Επιπλέον, παρέχουν την ιατρική κατάθεση που χρησιμοποιείται κατά τη νομική διαδικασία. Η ιατρική επιβεβαίωση του περιστατικού είναι πολύ σημαντική, ιδιαίτερα, στις περιπτώσεις που θα ακολουθήσει καταγγελία από το θύμα.
- Ψυχίατροι: παρέχουν διάγνωση των πιθανών ψυχοπαθολογικών ασθενειών. Σε αυτές τις περιπτώσεις τα θύματα πρέπει να ακολουθήσουν φαρμακευτική αγωγή κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας. Συνήθως τα θύματα παραπέμπονται σε ψυχίατρο από τον ψυχολόγο.
- Αστυνομία: ο ρόλος της αστυνομίας είναι αρκετά κρίσιμος. Λόγω της φύσης του θέματος, πολλά από τα θύματα απευθύνονται πρωτίστως στην αστυνομία. Επομένως, οι

Daphne Project

JUST/2009/DAP3/AG/1235

“Sunia Geel”

αστυνομικοί υπάλληλοι είναι, σε πολλές περιπτώσεις, οι πρώτοι κοινωνοί των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Έτσι οφείλουν να δείχνουν ιδιαίτερη ευαισθησία και να αντιμετωπίζουν τα θύματα με κατάλληλο τρόπο, κάνοντάς τους τις απαραίτητες συστάσεις για την περαιτέρω επικοινωνία τους με νομικούς, ιατρικούς και κοινωνικούς φορείς (Greek Helsinki Monitor and the World Organization against Torture, 2002).

Χώροι παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών

Οι υποστηρικτικές υπηρεσίες παρέχονται από δημόσιους φορείς και ΜΚΟ στους ακόλουθους χώρους (Θ. Κατσιβαρδάκου & Σ. Πιλαρινός, προσωπική επικοινωνία, 21 Απριλίου 2011):

- Αστυνομικά τμήματα
- Δικαστήρια
- Νοσοκομεία
 - Χώροι έκτακτης ανάγκης
- Κέντρα υγείας
- Δημόσια κέντρα για ψυχολογική υποστήριξη
 - Τηλεφωνικές γραμμές ψυχολογικής υποστήριξης θυμάτων
 - Ξενώνες Φιλοξενίας θυμάτων
- Κοινωνικά γραφεία/υπηρεσίες τοπικής αυτοδιοίκησης
 - Τηλεφωνικές γραμμές ψυχολογικής υποστήριξης θυμάτων
 - Ξενώνες Φιλοξενίας θυμάτων
- ΜΚΟ
 - Τηλεφωνικές γραμμές ψυχολογικής υποστήριξης θυμάτων
 - Ξενώνες Φιλοξενίας θυμάτων

Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών

Κατά τη διάρκεια των συνομιλιών με τους εμπειρογνώμονες αναφέρθηκε ιδιαίτερα το ζήτημα της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας. Λέγοντας ποιότητα ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες, όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα αναφέρονταν στη «βιωσιμότητα» των παρεχόμενων υπηρεσιών, δηλαδή τη διάρκεια παροχής τους. Το συγκεκριμένο θέμα είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τη χρηματοδότηση των οργανώσεων που παρέχουν υποστηρικτικές κοινωνικές υπηρεσίες.

Τόσο οι επίσημοι κοινωνικοί φορείς όσο και οι ΜΚΟ λαμβάνουν χρηματοδότηση κυρίως από το κράτος. Σε κάποιες περιπτώσεις η χρηματοδότηση προέρχεται από ευρωπαϊκά πακέτα εργασίας. Το κύριο πρόβλημα αναφορικά με τη βιωσιμότητα αυτών των οργανώσεων είναι ότι η χρηματοδότησή τους δεν είναι σταθερή. Επομένως, μερικές από τις παρεχόμενες υπηρεσίες ενδέχεται να διακοπούν απροσδόκητα, γεγονός που επηρεάζει την ποιότητά τους. Για παράδειγμα, υπάρχουν περιπτώσεις όπου ένας ξενώνας θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας κλείνει λόγω ανεπαρκούς χρηματοδότησης. Επομένως, η υποστήριξη των θυμάτων δεν ήταν συνεχής και συνεπώς αποδοτική (Α. Σαμπαρτζιώτης, προσωπική επικοινωνία, 6 Μαΐου 2011).

Daphne Project

JUST/2009/DAP3/AG/1235

“Sunia Geel”

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων έθεσε, επίσης, ένα άλλο σημαντικό ζήτημα αναφορικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ανέφερε ότι τα νοσοκομεία και τα κέντρα υγείας δεν είναι επαρκώς επανδρωμένα προκειμένου να διαχειριστούν περιπτώσεις κακοποιημένων γυναικών (Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης ΔΗΜΗΤΡΑ Α.Ε.).

Μορφές επαγγελματικής κατάρτισης

Κάθε υπάλληλος στον τομέα των υπηρεσιών φροντίδας θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας λαμβάνει την αντίστοιχη εκπαίδευση από το φορέα στον οποίο εργάζεται (Θ. Κατσιβαρδάκου & Σ. Πιλαρινός, προσωπική επικοινωνία, 21 Απριλίου 2011).

Η συνεχής εκπαίδευση των επαγγελματιών, που εργάζονται στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας, εξαρτάται από την παρεχόμενη χρηματοδότηση στο φορέα για το συγκεκριμένο σκοπό. Η χρηματοδότηση όσον αφορά στην επαγγελματική κατάρτιση περιγράφεται ως «ανεπαρκής» (Θ. Κατσιβαρδάκου & Σ. Πιλαρινός, προσωπική επικοινωνία, 21 Απριλίου 2011).

Είδη επαγγελματικής κατάρτισης

Στην Ελλάδα περαιτέρω εκπαίδευση των επαγγελματιών στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας παρέχεται από τη ΜΚΟ «Ελληνικό Ευρωπαϊκό Δίκτυο Γυναικών», με τη μορφή σεμιναρίων από ειδικούς του τομέα, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, είτε από το εξωτερικό είτε από την Ελλάδα. Τα σεμινάρια πραγματοποιούνται είτε στην Αθήνα είτε σε επαρχιακές πόλεις. Οι τομείς κατάρτισης που καλύπτονται σε αυτά τα σεμινάρια είναι οι ακόλουθοι:

- Παρέμβαση κατά τη διάρκεια της κρίσης
- Ψυχολογική υποστήριξη
- Συμβουλευτική θυμάτων
- Δουλεύοντας σε τηλεφωνική γραμμή σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία
- Διαμεσολάβηση στο ζευγάρι

Έλλειψεις

Ένα πολύ κρίσιμο έλλειμμα στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα είναι η έλλειψη θεσμοθετημένης κατάρτισης για τους αρμόδιους φορείς για την επιβολή του Νόμου και τα μέλη του δικαστικού σώματος (Greek Helsinki Monitor and the World Organization against Torture, 2002), δηλαδή τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές.

Εντούτοις, μια πολύ σημαντική δράση όσον αφορά στην εκπαίδευση του αστυνομικού σώματος πραγματοποιήθηκε το 2005. Όπως έχει ήδη αναφερθεί ένα εγχειρίδιο ενδοοικογενειακής βίας για τους αστυνομικούς σχεδιάστηκε από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (Αντιμετώπιση Ενδοοικογενειακής Βίας, 2005). Το 2005, 200 αξιωματικοί της ελληνικής αστυνομίας εκπαιδεύτηκαν στο πώς να αντιμετωπίζουν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας από εξειδικευμένο προσωπικό της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Φύλων. Οι εκπαιδευόμενοι ήταν αρμόδιοι για τη διάδοση των γνώσεων, μέσω της χρήσης του αντίστοιχου εγχειριδίου ενδοοικογενειακής βίας, στο ευρύτερο προσωπικό της αστυνομίας (Θ. Κατσιβαρδάκου, προσωπική επικοινωνία, 21 Απριλίου 2011).

Η συγκεκριμένη δράση ήταν καίριας σημασίας για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα καθώς ο ρόλος της αστυνομίας είναι αρκετά κρίσιμος και επομένως η ευαισθητοποίηση των αστυνομικών ως προς τα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας είναι απαραίτητη.

Επιπλέον ελλείψεις :

- Έλλειψη κρατικών δομών και φορέων για την υποστήριξη των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας , όπως έλλειψη ξενώνων φιλοξενίας για τα θύματα.
- Έλλειψη μεταφραστών, οι οποίοι εργάζονται σε κρατικούς φορείς και ΜΚΟ για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας που είναι αλλοδαποί.
- Έλλειψη χρηματοδότησης όχι μόνο των κρατικών φορέων αλλά και των ΜΚΟ. Η χρηματοδότηση θα πρέπει να καλύπτει όχι μόνο την παροχή υπηρεσιών σε θύματα αλλά και τη συνεχή κατάρτιση των επαγγελματιών του συγκεκριμένου τομέα.
- Έλλειψη δράσεων ευαισθητοποίησης των πολιτών σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία και τους τρόπους αντιμετώπισής της. Τόσο τα θύματα όσο και το ευρύτερο κοινό δεν γνωρίζουν την ύπαρξη ειδικών φορέων, που ασχολούνται με την ενδοοικογενειακή βία.
- Ύπαρξη θρησκευτικών και πολιτιστικών προκαταλήψεων που αναφέρονται όχι μόνο στην ελληνική κοινωνία (π.χ. «τι θα πουν οι γείτονες;», «προσπάθησε να μην πάρεις διαζύγιο!») αλλά και στο πολιτιστικό και νομικό υπόβαθρο περιθωριοποιημένων ομάδων, όπως οι μετανάστες.

5. Θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Περιθωριοποιημένες ομάδες στην Ελλάδα

Δεν υπήρχαν πολλές διαθέσιμες πηγές σχετικά με το δημογραφικό προφίλ των μεταναστών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία από την ΓΓΙΦ (Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων) το προφίλ των γυναικών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας κατά την περίοδο 1/1/10 - 31/10/10 είναι το ακόλουθο:

- από το συνολικό αριθμό 1.870 γυναικών που έκαναν καταγγελίες και ζήτησαν βοήθεια:
 - ✓ 16% ήταν αλλοδαπές
 - ✓ 4 από τις 10 αλλοδαπές γυναίκες κατάγονταν από τα Βαλκάνια

Όσον αφορά στις συγκεκριμένες περιθωριοποιημένες ομάδες που βιώνουν ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα, λόγω της έλλειψης διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων, οι απαραίτητες πληροφορίες αποκτήθηκαν και πάλι μέσω συνεντεύξεων με ειδικούς στον τομέα. Σύμφωνα με

Daphne Project

JUST/2009/DAP3/AG/1235

“Sunia Geel”

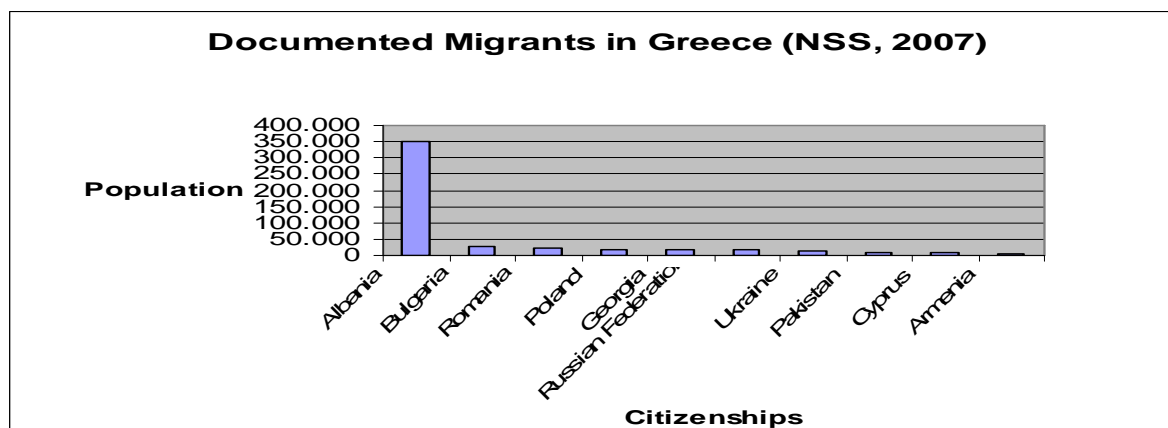
την εμπειρία και τη γνώση τους, το μεγαλύτερο ποσοστό μεταναστριών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα προέρχεται από την Αλβανία και ακολουθούν άλλες βαλκανικές χώρες, όπως η Βουλγαρία και η Ρουμανία.

Μία άλλη ομάδα μεταναστριών προέρχεται από τον αραβικό κόσμο. Αναζητούν κυρίως άσυλο. Οι γλωσσικές δυσκολίες αποτελούν το μεγαλύτερο εμπόδιο για το συγκεκριμένο πληθυσμό. Επιπλέον, λόγω των νομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στην Ελλάδα δίνουν προτεραιότητα στις διαδικασίες νομιμοποίησης της παραμονής τους στη χώρα και επομένως, ενέργειες, όπως το να απευθυνθούν σε κοινωνικές υπηρεσίες σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, έρχονται σε δεύτερη μοίρα.

Όσον αφορά στη μεγαλύτερη περιθωριοποιημένη ομάδα θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, τις γυναίκες από την Αλβανία, το βασικό χαρακτηριστικό τους είναι η διαφορετική κουλτούρα κυρίως λόγω μουσουλμανικού θρησκεύματος. Το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό επιβάλλει και οδηγεί σε διαφορετική στάση ως προς το ρόλο των δύο φύλων και των δικαιωμάτων των γυναικών έναντι των ανδρών.

Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (ΕΣΥ, 2007), οι Αλβανοί αποτελούν την πλειοψηφία των μεταναστών στην Ελλάδα, με συνολικό αριθμό 352.780. Ακολουθούν οι Βούλγαροι (26.593), οι Ρουμάνοι (22.982), οι Πολωνοί (19.181), οι Γεωργιανοί (18.728), οι Ρώσοι (17.239), οι Ουκρανοί (15.142), οι Πακιστανοί (9.154), οι Κύπριοι (9.137) και οι Αρμένιοι (6.669). Οι ανωτέρω αριθμοί περιλαμβάνουν τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες.

Σχήμα 1:

Οι Αλβανοί αντιπροσωπεύουν τη συντριπτική πλειοψηφία σε όλες τις ηλικιακές ομάδες (80-87%). Οι Βούλγαροι είναι η δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα (ηλικίες μεταξύ 15-19, 20-24 και 30-64 ετών). Οι Ρουμάνοι υπερисχύουν ως δεύτερη μεγαλύτερη μεταναστευτική ομάδα στις ηλικίες μεταξύ 25 και 29 ετών, που αντιπροσωπεύουν το 5% του συνολικού αριθμού των μεταναστών της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας.

Daphne Project

JUST/2009/DAP3/AG/1235

“Sunia Geel”

Δεν υπάρχει καμία επίσημη εκτίμηση για τον αριθμό και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παράνομων μεταναστών. Οι μόνες διαθέσιμες πληροφορίες παρέχονται από την Ελληνική Αστυνομία (Ελληνική Αστυνομία-Στατιστικές 2011). Σύμφωνα με αυτές, το 2007, συνελήφθησαν από τις αστυνομικές αρχές 112.364 παράνομοι μετανάστες.

Ως προς το φύλο, το 61% των Αλβανών μεταναστών είναι άνδρες. Οι μετανάστες από τις ασιατικές και τις αφρικανικές χώρες είναι αποκλειστικά άνδρες -Ινδία (87%), Πακιστάν (98%) και Αίγυπτος (87%). Εθνικότητες μεταναστών με μεγαλύτερη αντιπροσώπευση γυναικών είναι η Ουκρανία (82% γυναίκες), η Μολδαβία (71% γυναίκες), η Ρωσία (83% γυναίκες), η Γεωργία (64% γυναίκες) και η Βουλγαρία (66% γυναίκες) (ΕΣΥ, 2007).

Στάση και συμπεριφορά των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Όσον αφορά στην αντίδραση των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία επιδημιολογικής μελέτης για την ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα, που διεξήχθη το 2010 από το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ, 2010). Διαπιστώνεται ότι η αντίδραση των θυμάτων εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, από το είδος της βίας που έχουν βιώσει:

- Οι γυναίκες που υφίστανται λεκτική ή ψυχολογική βία προσπαθούν να χαλαρώσουν το σύντροφό τους (79%)
- Οι γυναίκες που υφίστανται σωματική και σεξουαλική βία απειλούν με διαζύγιο/ χωρισμό το σύντροφό τους (76.5%)
- Οι γυναίκες που υφίστανται σωματική και σεξουαλική βία αντιδρούν συχνότερα με απειλές χωρισμού (44.2%) από ότι οι γυναίκες που υφίστανται λεκτική ή ψυχολογική βία (34.5%).

Ένα άλλο ενδιαφέρον συμπέρασμα είναι ότι οι περισσότερες γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας, 60.9%, αρχικά επικοινωνούν το περιστατικό σε μέλη της οικογένειάς τους. Το 46.9% αναφέρει το γεγονός σε στενούς φίλους και μόνο το 35.9% το αναφέρει σε άλλους συγγενείς (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, 2010).

Το 33.3% των γυναικών θυμάτων στην Ελλάδα νιώθουν υπεύθυνες για το περιστατικό βίας. Η πλειοψηφία των Ελληνίδων, που αυτοχαρακτηρίζονται ως θύματα, 8.75%, ανέφεραν ότι θα προσπαθούσαν αρχικά να χαλαρώσουν το δράστη. Είναι χαρακτηριστικό ότι καμία δεν δήλωσε ότι θα απευθυνόταν σε κοινωνικές υποστηρικτικές υπηρεσίες (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, 2010).

Τα παραπάνω συμπεράσματα είναι αρκετά αποκαλυπτικά σχετικά με την κουλτούρα και τη νοοτροπία των Ελληνίδων, που τείνουν να συγχωρούν την αυταρχική συμπεριφορά των συντρόφων/συζύγων τους (Chatzifotiou & Dobash, 2001).

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Εναισθητοποίηση των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας

Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο υπάρχει υψηλό επίπεδο ενημέρωσης του κοινού σχετικά με το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα -95% του γενικού πληθυσμού- (Ευρωβαρόμετρο, 2010). Εντούτοις, έχει παρατηρηθεί ότι τα θύματα δεν απευθύνονται άμεσα στις κοινωνικές υποστηρικτικές υπηρεσίες (ΚΕΘΙ, 2003). Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζει την ύπαρξη ενός ισχυρού κοινωνικού ταμπού στην Ελλάδα όσον αφορά στην ενδοοικογενειακή βία (ΚΕΘΙ, 2003).

Επιπλέον, υπάρχει μεγάλη αύξηση των μεταναστών στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Η πολιτιστική διαφοροποίησή τους, όσον αφορά στις δομές της οικογένειας, καθιστούν την ενημέρωση των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας των συγκεκριμένων πληθυσμών, ένα κρίσιμο ζήτημα.

Υπάρχουν ορισμένες ενημερωτικές εκστρατείες, που στοχεύουν στην περαιτέρω ενημέρωση όσον αφορά στις υπηρεσίες φροντίδας για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας (Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, 2011). Εντούτοις, περισσότερα μπορούν να γίνουν τόσο ως προς το κοινωνικό ταμπού του ελληνικού πληθυσμού όσος και ως προς τα πολιτιστικά εμπόδια και τις δυσκολίες, που αντιμετωπίζουν οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί.

Η γλώσσα αποτελεί, επίσης, μεγάλο εμπόδιο για τις μετανάστριες θύματα. Επομένως, υπάρχει ανάγκη οι ενημερωτικές εκστρατείες και οι δράσεις, που στοχεύουν στη διεύρυνση της ενημέρωσης και στην καλλιέργεια συγκεκριμένων κοινωνικών στάσεων σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία, να είναι πολύγλωσσες.

Ελλείψεις σχετικά με τις παρεχόμενες υποστηρικτικές υπηρεσίες σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Με βάση την επιδημιολογική έρευνα του Ερευνητικού Κέντρου Ισότητας Φύλου (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, 2010) και των προσωπικών συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν με κοινωνικούς λειτουργούς στα πλαίσια του Προγράμματος Sunia Geel, τα κύρια ζητήματα ως προς την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα είναι τα ακόλουθα:

- Οι ξενώνες που είναι διαθέσιμοι για τη φιλοξενία των θυμάτων δεν είναι αρκετοί και δεν λειτουργούν με συνέπεια, λόγω ασταθούς χρηματοδότησης, γεγονός που αποτελεί σημαντικό πρόβλημα ως προς την αντιμετώπιση του φαινομένου.
- Ανάγκη συνεχούς εκπαίδευσης του προσωπικού που εργάζεται με περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι. Η χρηματοδότηση, που αφορά στη δια βίου εκπαίδευσή τους, θα πρέπει να είναι σταθερή.
- Λόγω της μεγάλης αύξησης των παράνομων μεταναστών στην Ελλάδα, που προέρχονται κυρίως από τον αραβικό κόσμο, υπάρχει ανάγκη για μεταφραστές για την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε μετανάστριες θύματα ενδοοικογενειακής βίας.

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

- Ανάγκη ενημέρωσης του κοινού και των θυμάτων σχετικά με τις κοινωνικές υποστηρικτικές υπηρεσίες για την ενδοοικογενειακή βία.
- Ανάγκη εκπαίδευσης του προσωπικού της αστυνομίας, των δικαστικών λειτουργών, των δικηγόρων καθώς και του νοσηλευτικού και ιατρικού προσωπικού, που χειρίζεται περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας.

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Βιβλιογραφία

Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών- Κέντρο Στήριξης Οικογένειας.

http://www.iaath.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=221&Itemid=496.

Μπακογιώργος, Γ. (2006). Η ενδοοικογενειακή βία και η αντιμετώπισή της. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Committee on the Elimination of Discrimination against Women (2007). *Greece Greece 6th periodic report*

Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών -ΔΙΟΤΙΜΑ.

<http://diotima.wizcom.com.gr/default.aspx?Index=1&Id=2&LangId=1>.

Chatzifotiou, S. & Dobash, R. (2001). Seeking informal support: Marital violence against women. *Violence Against Women*, 7:9, 1024-1050

ΔΗΜΗΤΡΑ Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης. *Ανδρική Βία στις Προσωπικές Σχέσεις, Αναφορά Ελλάδα*

Ενδοοικογενειακή Βία- Περιστατικά Ενδοοικογενειακής Βίας την διετία 2007 - 2009.

<http://www.3comma14.gr/pi/?survey=6459>.

Γιατροί του Κόσμου. <http://www.mdmgreece.gr/>.

European Network for Women (2007). *Shadow Report on Greece*

Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης-Ελλάδα. <http://www.enow.gr/196/1629.aspx>.

Φεμινιστική Πρωτοβουλία για την εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών.

<http://feministikiprotovoulia.wordpress.com/>.

Φροντίδα. <http://www.dna.com.gr/site/images/frontida.pdf>.

Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (2010). *Ενδοοικογενειακή Βία, Ποσοτική Ανάλυση των θυμάτων που εξυπηρετήθηκαν από τις υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας κατά τη διάρκεια του 2010*

Greek Helsinki Monitor Organization Mondiale Contre la Torture (2002). *Violence against Women in Greece, Report prepared for the Committee on the Elimination of Discrimination against violence*

Ελληνική Αστυνομία (2005). *Εγχειρίδιο Ελληνικής Αστυνομίας για την αντιμετώπιση της Ενδοοικογενειακής Βίας*

Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός. <http://www.redcross.gr/>.

Daphne Project
JUST/2009/DAP3/AG/1235
“Sunia Geel”

Ελληνική Αστυνομία-Στατιστικές 2011,
http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=5071&Itemid=429&lang=.

Κλίμακα, <http://www.klimaka.org.gr/newsite/index.htm>.

Νόμος 3500/2006 - ΦΕΚ 232/Α'/24.10.2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας (2006). http://www.dsnet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3500_06.htm.

Γιατροί Χωρίς Σύνορα. <http://www.msf.gr/>.

Ministry of Interior, Decentralization and E-Government and General Secretariat for Gender Equality (2010). *National Programme for Substantive Gender Equality 2009-2013*

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων - Γενική Γραμματεία Ισότητας. *Εθνικό Πρόγραμμα πρόληψης και καταπολέμησης της Βίας κατά των Γυναικών 2009-2013*

Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (2003). *Ενδοοικογενειακή Βία κατά των Γυναικών, Πρώτη Πανελλαδική Επιδημιολογική Έρευνα*

Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας -ΚΕΘΙ. <http://www.kethi.gr/>.

Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας -ΚΕΘΙ (2003). *Ενδοοικογενειακή Βία κατά των Γυναικών*. Αθήνα: εκδόσεις ΚΕΘΙ

Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας -ΚΕΘΙ (2007). *Η Γυναικεία Μετανάστευση στην Ελλάδα*

Σπινέλλη, Κ.Δ. (1997). *Crime in Greece in Perspective*. Αθήνα: εκδόσεις Σάκκουλας

Το χαμόγελο του παιδιού-Ετήσια Αναφορά 2010.
http://www.hamogelo.gr/files/PDF/Apologismoi/2010/Apologismos_2010a.pdf.

Ερευνητικό και Υποστηρικτικό Κέντρο για Θύματα Κακομεταχείρισης και Κοινωνικού Αποκλεισμού-Ιωάννινα. <http://www.cvme.gr/>.

W.I.N. Hellas. <http://www.winhellas.gr/>.

Γυναικεία Ομάδα Αυτοάμυνας. <http://www.aftoamyna.gr/>.

Vavel Day Center. Retrieved from, http://www.syn-eirmos.gr/Sub_vavel/pdfs/babelaki/aggliko.pdf.

NSS (2007). Retrieved from, The Annual Report 2008, 10th Report. INE/GSEE-ADEDY: pp. 135

**Exchange House
National Travellers Service**
Great Strand Street 61
Dublin 1, Ireland
www.exchangehouse.ie
info@www.exchangehouse.ie

**IEIE - International Education
Information Exchange**
Hölderlinplatz 2A
70193 Stuttgart, Germany
www.ieie.de, info@ieie.de

Verein Multikulturell
Bruneckerstraße 2 d, 3. Stock
6020 Innsbruck, Austria
www.migration.cc
office@migration.cc

ANUP- International
Bd. Nicolae Titulescu, nr.
163, sector 1, Bucuresti , cod
011137, Romania
www.updalles.ro
ileanaboeru@yahoo.com

Prolepsis
Institute of Preventive Medicine
Environmental & Occupational Health
7 Fragoklisias Street, 151 25, Marousi
Athens Greece
www.prolepsis.gr, info@prolepsis.gr